

In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

سرشناسه:	عصاری، محمودرضا، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدیدآور:	مفاهیم علم نحو / محمودرضا عصاری
وضعیت ویراست:	ویراست ۴۲
مشخصات نشر:	قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
مشخصات ظاهری:	۱۹۲ص
شابک:	ج ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۰۶۸-۵ / دوره: ۸-۰۷-۴۲۹-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبیا
یادداشت:	کتاب حاضر قبلاً به صورت مجزا توسط انتشارات جامعة المصطفی ﷺ العالمية در سال ۱۳۸۸ منتشر شده است
یادداشت:	چاپ چهارم: ۱۴۰۱
موضوع:	زبان عربی - نحو
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University/Almustafa International Translation and Publication center
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۵م ۵۶ع/۶۱۵۱PJ
رده‌بندی دیویی:	۴۹۲/۷۵
شماره کتابشناسی ملی:	۴۳۶۰۰۲۵

BA0113.j1

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است

مفاهیم علم نحو (۱)

نویسنده: محمودرضا عصاری

چاپ چهارم: ۱۴۰۱ ش / ۱۴۴۳ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ ● قیمت: ۴۷۰,۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸ تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ / ۲۵ ۹۸+

تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۳۷۸۳۹۳۰۵ / ۲۵ ۹۸+

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه‌راه سالاریه تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ / ۲۵ ۹۸+

✉ pub_almustafa @pub-almustafa.ir miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت ● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: سید محمد رضا جعفری ● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی ● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر و یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، CD، فایل PDF، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

مفاهيم علم نحو (1)

محمود رضا عصارى

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شوند.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند.

«**جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية**» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«**مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ**» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای محمودرضا عساری مؤلف کتاب **مفاهیم علم نحو (۱)** و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

مقدمه پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

﴿ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾

قرآن، به قلم و آنچه از آن تراوش نماید، سوگند یاد کرده و علم را به ذات خود شرافتمند و فخیم دانسته و از باب تا محراب، کائنات را سراسر، میدان حضور علم و عالم و معلوم خوانده است. از این رو حقیقت‌مداری اصیل‌ترین و زیباترین راز هستی و حقیقت‌طلبی، ماندگارترین و برترین گرایش آدمی است. داستان پر رمز و راز حقیقت‌جویی بشر، سرشار از تکاپوی مجاهدان و عالمانی است که در مصاف بین حق و باطل، سربلندی و شرافت ذاتی حق را نمایان ساخته‌اند.

علم برخاسته از سیرت پاک و عقل سلیم، در پرتو انوار آسمانی وحی، هم کمال انسانی، عظمت روحی و تعالی معنوی به انسان بخشیده، فکر، اندیشه و خیال او را به پرواز درمی‌آورد و هم سعادت جامعه را تأمین کرده و سطح آن را به جامعه‌ای نمونه و پیشرو ارتقا می‌بخشد.

انقلاب سراسر نور اسلامی ایران اعتلای کلمة الله و برپایی تمدن جهانی اسلام را فراروی بشر قرار داده و فروپاشی و افول تمدن‌های پوشالی مادی را

نوید داده است و با اندیشه فقهاتی در اداره حکومت و نظریه مترقی «ولایت فقیه»، طرازی از مسئولیت‌ها و مأموریت‌های حوزه‌های علمیه و روحانیت را عرضه کرد که امید و نشاط را برای تمام آزادی‌خواهان و حق‌طلبان سراسر جهان به ارمغان آورده است. در این راستا، رهبر فرزانه انقلاب (مدظله)، بر حرکت فراگیر و بسیج همه توانمندی‌ها و اراده‌ها جهت تحقق جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم و تحول در علوم انسانی و نیز یافتن راه‌های میان‌بر و دانش‌افزا تأکید ورزیده‌اند.

جامعه المصطفی ﷺ العالمیه، نمادی درخشان از این رسالت جهانی و همت بین‌المللی انقلاب اسلامی است که بار مسئولیت تربیت مجتهدان، عالمان، محققان، متخصصان، مدرسان، مبلغان، مترجمان، مربیان و مدیران پارسا، متعهد و زمان‌شناس را بر دوش داشته و با تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی و قرآنی و گسترش مبانی و معارف اسلامی، به نشر و ترویج اسلام ناب محمدی ﷺ و معارف بلند و تابناک مکتب اهل بیت علیهم‌السلام همت می‌گمارد.

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ نیز که مهم‌ترین و گسترده‌ترین مجموعه پژوهشی المصطفی ﷺ است، بومی‌سازی و بازتولید اندیشه دینی معاصر متناسب با نیازها و اقتضائات عرصه بین‌الملل، تبیین، تولید و تعمیق اندیشه دینی، گشودن افق‌های نوین فکری و معرفتی در دنیای معاصر، پاسخ‌گویی به مسائل و شبهات فکری و معرفتی مخاطبان و تأمین و تدوین متون و منابع درسی و کمک‌درسی، به‌ویژه با رویکرد اسلامی‌سازی علوم و پشتیبانی علمی از فعالیت‌های سازمانی المصطفی ﷺ را از جمله مأموریت‌ها و رسالت‌های خود می‌داند.

اثر علمی پیش روی نیز که به همت مؤلف محترم جناب آقای محمودرضا عصار، برای دوره کاردانی رشته عمومی به عنوان متن آموزشی تهیه و تدوین

شده است، در چارچوب اهداف جامعه المصطفی ﷺ، مبتنی بر نیازهای بین‌المللی صورت پذیرفته و در اختیار خوانندگان محترم قرار گرفته است. در پایان ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از دست‌اندرکاران محترم آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند، به‌ویژه همکاران محترم انتشارات المصطفی ﷺ و همه عزیزانی که در تدوین و نشر آن نقش داشته‌اند، قدردانی و سپاس به عمل می‌آید.

با احترام

دفتر تدوین متون درسی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

فهرست

پیش‌گفتار.....	۱۷
مقدمه.....	۱۹
معرفی چارچوب آموزشی در کتاب.....	۲۲
۱. توضیح قالب‌های جُمَل.....	۲۲
۲. توضیح مفاهیم نحوی.....	۲۳
۳. تمرین‌ها.....	۲۳
۴. کار با لغت.....	۲۴
۵. درک متن.....	۲۴
۶. آشنایی با کتب دیگر و متون آنها.....	۲۴
۱. نحو.....	۲۷
تعریف علم نحو.....	۲۷
۲. اعراب و بناء.....	۲۹
تعریف اعراب و بناء.....	۲۹
برخی از کلمات مبنی.....	۳۰
۳. علائم اعراب.....	۳۱
مثنی.....	۳۱
جمع مذکر سالم.....	۳۲

- ۳۲..... جمع مؤنث سالم
- ۳۳..... ۴. کلمات مبنی (۱)
- ۳۳..... اسماء اشاره
- ۳۴..... ضمایر
- ۳۶..... اسماء شرط
- ۳۶..... اسماء استفهام
- ۳۷..... ۵. کلمات مبنی (۲)
- ۳۷..... اسماء موصول
- ۳۸..... افعال ماضی و امر
- ۴۱..... ۶. جمله (۱)
- ۴۲..... بیان چند مطلب در جمله

بخش اول: ارکان

- ۴۷..... ۷. جملات فعلیه ساده
- ۴۹..... ۸. احکام مشترک بین فاعل و نائب فاعل (۱)
- ۵۳..... ۹. احکام مشترک بین فاعل و نائب فاعل (۲)
- ۵۳..... اقسام مؤنث
- ۵۷..... ۱۰. جملات اسمیه ساده (۱)
- ۵۸..... اقسام خبر
- ۶۱..... ۱۱. جملات اسمیه ساده (۲)
- ۶۱..... توضیح قسم سوّم خبر (شبه جمله)
- ۶۲..... نوع اول: جار و مجرور
- ۶۲..... نوع دوّم: ظرف
- ۶۳..... ۱۲. احکام مبتدا و خبر
- ۶۳..... برخی از احکام مبتدا و خبر
- ۶۷..... ۱۳. جملات اسمیه غیر ساده: حروف مشبّهة بالفعل (۱)
- ۷۱..... ۱۴. حروف مشبّهة بالفعل (۲)
- ۷۱..... معانی حروف مشبّهة بالفعل

۷۲	احکام حروف مشبّهة بالفعل.....
۷۵	۱۵. جملات اسمیه غیر ساده: (جملات منفی بوسیله «ما» و «لا» شبیه به لیس).....
۷۶	احکام «ما» و «لا» شبیه به لیس.....
۷۷	۱۶. جملات اسمیه غیر ساده: جملات منفی به وسیله «لا»ی نفی جنس.....
۷۸	احکام «لا»ی نفی جنس.....
۸۱	۱۷. جملات فعلیه غیر ساده «افعال ناقصه».....
۸۲	نکته‌ای در مورد زمان «لیس».....
۸۲	احکام افعال ناقصه.....

بخش دوّم: غیر ارکان

۸۷	۱۸. مفعولُ به.....
۸۷	اعراب مفعولُ به و عامل آن.....
۸۸	نکته‌ای در مورد مفعولُ به.....
۹۱	۱۹. تعدیه فعل لازم.....
۹۲	طرق تعدیه افعال لازم.....
۹۲	۱. به وسیله باب افعال و تفعیل.....
۹۲	۲. به وسیله حرف «باء تعدیه».....
۹۵	۲۰. مفعولُ فیهِ.....
۹۵	اعراب مفعولُ فیهِ و عامل آن.....
۹۶	احکام مفعولُ فیهِ.....
۹۹	۲۱. مفعولُ لهُ.....
۱۰۰	اعراب مفعولُ لهُ و عامل آن.....
۱۰۱	۲۲. مفعول مطلق.....
۱۰۳	اعراب مفعول مطلق و عامل آن.....
۱۰۵	۲۳. حال (۱).....
۱۰۶	اعراب «حال» و عامل آن.....
۱۰۶	احکام «حال» و «ذوالحال».....

۱۰۷	۲۴. حال (۲)
۱۰۷	اقسام حال
۱۰۷	مثال‌های شبه‌جمله
۱۰۸	مثال‌های جمله
۱۰۸	«رابط» در جمله «حالیه»
۱۱۳	۲۵. تمییز
۱۱۴	اقسام تمییز
۱۱۴	اعراب تمییز و عامل آن
۱۱۷	۲۶. اضافه
۱۱۷	اعراب مضاف و مضاف‌الیه
۱۱۷	اقسام اضافه
۱۱۸	تغییرات مضاف بر اثر اضافه
۱۲۱	۲۷. اضافه به جمله
۱۲۵	۲۸. توابع (نعت ۱)
۱۲۵	تعریف توابع
۱۲۶	عامل در توابع
۱۲۶	اقسام توابع
۱۲۶	نعت
۱۲۹	۲۹. توابع (نعت ۲)
۱۲۹	اهداف آوردن نعت
۱۳۰	مطابقت نعت و منعوت
۱۳۰	اقسام نعت
۱۳۱	تتمّه
۱۳۳	۳۰. توابع (عطف به حروف)
۱۳۴	آشنایی با بعضی از حروف عاطفه و معانی آنها
۱۳۷	۳۱. توابع (تأکید)
۱۳۸	اقسام تأکید

۱۴۱	۳۲. توابع (بدل).....
۱۴۲	اقسام بدل.....
۱۴۴	تتمّه.....
۱۴۵	۳۳. حروف عامل (۱).....
۱۴۵	حروف ناصب مضارع.....
۱۴۹	۳۴. حروف عامل (۲).....
۱۴۹	حروف جازم مضارع.....
۱۵۱	۳۵. حروف عامل (۳).....
۱۵۱	حروف جارّه.....
۱۵۱	۱. معانی باء.....
۱۵۲	۲. معانی «مِن».....
۱۵۲	۳. معانی «إِلَى».....
۱۵۲	۴. معنای «فِي».....
۱۵۳	۵. معنای «عَلَى».....
۱۵۳	حرف ندا: «یا».....
۱۵۵	۳۶. حروف غیر عامل.....
۱۵۵	حروف استفهام: أ - هل.....
۱۵۵	حرف شرط غیر عامل: کُو.....
۱۵۶	حروف جواب: نعم - لا.....
۱۶۱	لغت نامه.....
۱۹۲	کتاب نامه.....